

Nguyễn Đình Toàn, Nước Mắt Cho Sài Gòn

05 Tháng Mười Hai 2023

Tưởng niệm Nguyễn Đình Toàn

Trần Yên Hòa (trái); Nguyễn Đình Toàn (phải).

Năm 1966, tôi đang học đại học ở Sài Gòn thì cha tôi ở quê viết thư vào bảo: “*Quê mình mất an ninh rồi, cha mẹ phải bỏ quê mà tản cư xuống quận lỵ tỵ nạn. Trong một đêm, địch về làng bắn giết, đốt phá nhà cửa của cán bộ làm việc bên phe quốc gia nhiều lắm, cha mẹ sợ quá nên phải tản cư xuống quận lỵ tạm trú, chứ ở quê không yên. Con cố gắng tự túc đi học nghe con.*” Tôi đọc thư mà nghe buồn bã quá. Tìm đọc trên mục rao vặt trên các báo Chính Luận, Công Luận, tôi đi dạy kèm, đi giặt đồ cho một công ty thầu giặt đồ cho lính Mỹ, mà lương lậu chẳng đâu vào đâu. Tôi học không vô nữa, bèn nộp đơn xin đi dạy theo một thông cáo tuyển lựa giáo sư tư nhân dạy giờ của Bộ Giáo Dục. Sau đó mấy tháng, tôi được giấy của bộ Giáo Dục bổ nhiệm về dạy ở trường trung học Mộ Đức, Quảng Ngãi.

Với nỗi buồn vui lẫn lộn. Buồn vì phải bỏ giảng đường đại học mới tập tễnh bước vào mấy năm. Vui vì mình sắp bước vào con đường mới, con đường dạy học. Đó cũng là mộng ước của tôi thời niên thiếu. Với lại, Quảng Ngãi tôi chưa biết đến bao giờ. Và cả Mộ Đức, một quận lỵ, vẫn nghe đồn rằng, đó là vùng xôi đậu, ban ngày quốc gia, ban đêm “*giải phóng*”. Nhưng tôi lại nghĩ, mình chỉ là thầy giáo quen, gỡ đầu trẻ, có gì đâu mà sợ, nên tôi cũng vững tâm đến đó.

Mộ Đức là một quận lỵ buồn, không có phố xá, chỉ có con đường quốc lộ một chạy qua. Bộ chỉ huy chi khu và văn phòng quận hành chánh đóng chung bên kia đường, đối diện trường trung học, do một trung úy bộ binh làm quận trưởng kiêm luôn chi khu trưởng.

Tôi đã dạy học ở đó với những em học sinh tóc cháy vàng vì nắng gió và nhờ đó mà tôi vui.

Những buổi chiều quận lỵ thật buồn. Chênh chênh phía bên kia đường có một loa phóng thanh của chi thông tin bắt trên ngọn cây, hàng ngày thường mở đài Sài Gòn hay đài Quảng Ngãi cho dân chúng nghe tin tức. Một buổi chiều, cũng như mọi buổi chiều khác, tôi được nghe từ loa phóng thanh, một bài hát có tên Tình Khúc Thứ Nhất được xướng ngôn viên giới thiệu tác giả là Vũ Thành An, lời Nguyễn Đình Toàn, bản nhạc này, nhạc đã hay mà lời cũng quá hay:

*Tình vui theo gió mây trôi
Ý sâu mưa xuống đời*

Lệ rơi lấp mấy tuổi tôi
Mấy tuổi xa người
Ngày thần tiên em bước lên ngôi
Đã nghe son vàng tả tơi
Trầm mình trong hương đốt hơi bay
Mong tìm ra phút sum vầy
Có biết đâu niềm vui đã nằm trong thiên tai
Những cánh dơi lẻ loi mù trong bóng đêm dài
Lời nào em không nói em ơi
Tình nào không gian dối
Xin yêu nhau như thời gian làm giồng bão mê say
Lá thốt lên lời cay
Gió lú đưa đường mây
Có yêu nhau xin ngày thơ ngây
Lúc mắt chưa nhạt phai
Lúc tóc chưa đổi thay
Lúc môi chưa biết dối cho lời
Tình vui trong phút giây thôi
Ý sâu nuôi suốt đời
Thì xin giữ lấy niềm tin dấu mộng không đền
Dù trời đem cay đắng gieo thêm
Cũng xin đón chờ bình yên
Vì còn đây câu nói yêu em
Âm thầm soi lối vui tìm đến
Thần tiên gãy cánh đêm xuân
Bước lạc sa xuống trần
Thành tình nhân đứng giữa trời không
Khóc mộng thiên đường
Ngày về quê xa lác lê thê
Trót nghe theo lời u mê
Làm tình yêu nuôi cánh bay đi
Nhưng còn dăm phút vui trần thế

Lúc này, Vũ Thành An và Nguyễn Đình Toàn chứa nổi, tác giả chỉ là cái tên, nhưng bản nhạc quá hay nên có tôi cảm tình với tác giả ngay, nhất là tác giả viết lời. Lúc đó, tôi cứ nghĩ Vũ Thành An đã phổ từ một bài thơ nào đó của Nguyễn Đình Toàn. Nhưng sau này, khi tôi đọc trên một tờ báo nào đó, mới biết là nhạc phẩm này của Vũ Thành An, Nguyễn Đình Toàn viết lời.

Chúng ta hãy đọc lại mấy câu, ông dùng ngôn ngữ rất lạ mà rất thơ:

Lệ rơi lấp mấy tuổi tôi
Mấy tuổi xa người
Ngày thần tiên em bước lên ngôi
Đã nghe son vàng tả tơi
Trầm mình trong hương đốt hơi bay
Mong tìm ra phút sum vầy...
Có biết đâu niềm vui đã nằm trong thiên tai
Những cánh dơi lẻ loi mù trong bóng đêm dài

Bản nhạc này, tôi nghe (sau đó được nghe lại mấy lần) và tự nhiên thuộc lời, rồi tôi đã đem lời nhạc này đọc cho học sinh trong lớp tôi dạy (vì tôi dạy môn Việt văn nên tôi tha hồ mà bình luận, bốc phét, thêm nhựn nhị vào bài thơ, những ý tưởng mà có lẽ tác giả

cũng không nghĩ ra). Có thể nhờ bản nhạc này mà tôi có một (vài) mối tình rất thơ với một (vài) cô gái Mộ Đức, một cô gái có tên là Nè, mà sau này tôi có viết trong một truyện ngắn, truyện Nè xưa. Bây giờ tất cả đã xa lác lờ, chỉ còn là kỷ niệm. Cám ơn nhà thơ Nguyễn Đình Toàn.

Sau này, cũng thời gian năm 66 hay 67 gì đó, tôi có đọc một bài thơ của Nguyễn Đình Toàn ở đâu đó, và rất mê. Nhưng lâu rồi cũng quên nhan đề, sau khi tìm kiếm, lục lại, mới biết đó là bài Khi Em Về. Tôi xin ghi lại như sau:

*Quê mẹ đầy ưu phiền nhiều quá lắm
Hàng cau già mo thương bẹ quắt queo
Anh nằm đếm những ngày rồi những tháng
Đi qua dần khi nước mắt buồn theo
Kỷ niệm cũ vẫn còn nguyên vẹn đó
Trời tháng giêng, tháng bảy buồn như nhau
Gió vẫn thơm mùi hoa bưởi hoa ngâu
Rồi Tết đến, rồi lòng anh nhớ quá
Khi em về bước chân chừng xa lạ
Và cỏ hoa tất cả đã lãng im
Giác ngủ ấy một đời anh ao ước
Từ máu mình hoài rút khỏi đường tim
Em đừng khóc, đừng buồn, đừng nhìn nữa
Cứ cúi đầu cứ thế rời ra đi
Trời sẽ tối, tiếc thương rồi sẽ hết
Và dấu giấy mai sẽ lá sương che*

Nguyễn Đình Toàn còn có bài thơ Khúc Ca Phạm Thái cũng rất nổi tiếng. Bài thơ ghi lại hình ảnh chàng tráng sĩ Phạm Thái yêu Trương Quỳnh Như, em ruột của người bạn thân là Trương Quang Ngọc, mối tình đó đã trở thành tình sử trong văn học Việt Nam mà Khái Hưng đã viết thành tiểu thuyết Tiêu Sơn Tráng Sĩ. Bài thơ với ngôn ngữ mang mang hào sảng, nói lên chí khí của người tráng sĩ mang gươm đi cứu nước, nhưng thất bại, phải dẹp bỏ cuộc tình riêng, giọng thơ hào khí ngất trời. (hơi thơ giống bài Hồ Trường của Nguyễn Bá Trác). Cho nên trong những cuộc vui chơi với bằng hữu, những người thích thơ, biết làm thơ hay cảm thơ, mỗi khi ngồi uống rượu với nhau thường ngâm bài thơ này:

*Ta tráng sĩ hề, lòng không mềm bằng kiếm,
Ta anh hùng hề, sự nghiệp có đầy đôi mắt Trương Quỳnh Như.
Chí nhỏ lòng kiêu, đổ thừa vận rủi,
Tài sơ sức mỏi, trách với thời cơ .
Lòng chua cay uống mãi rượu giang hồ,
Nâng chén lửa đốt tàn dần năm tháng.*

...
*Em ơi tám hướng sông hồ,
Mười năm ngang dọc, bây giờ là đây ..
Sự đời chừ đã trắng tay,
Ngủ vùi một giấc, cho đầy gối tham .
Ta say hay ta tỉnh?
Nàng buồn hay nàng vui?
Ngọc châu pha vỡ tiếng cười ,
Lược gương xin chải ngậm ngùi cho nhau .*

Từ lâu, nghĩa là từ trước năm bảy lăm, tôi nghĩ là Nguyễn Đình Toàn chỉ làm thơ và viết văn thôi, nếu cùng lăm thì ông đặt lời cho nhạc như bài Tình Khúc Thứ Nhất. Nhưng sau này tôi biết ông còn sáng tác nhạc, ông viết rất nhiều ca khúc. Trong những ca khúc của ông tôi thích đầu 3, 4 bài, như bài Sài Gòn Niềm Nhớ Không Tên, mà nhiều người biết đến, sau đây:

“Sài Gòn ơi, ta mất người như người đã mất tên – như dòng sông nước quanh quanh buồn – như người đi cách mặt xa lòng ta hỏi thăm em có nhớ không... Sài Gòn ơi, đến những ngày ôi thành phố xôn xao – trong niềm vui tiếng hỏi câu chào – sáng đời tươi thắm vạn sắc màu – còn gì đâu...”

Theo tôi, bản nhạc này là bản nhạc hay nhất của nhạc Việt Nam viết về Sài Gòn sau khi mất nước và lúc Sài Gòn đã thay đổi tên. 2 bản đứng thứ nhì đồng hạng là bài Đêm Nhớ Về Sài Gòn của Trầm Tử Thiêng và bài Đêm Nhớ Trăng Sài Gòn nhạc Phạm Đình Chương phổ thơ Du Tử Lê. Sau rớt mới đến bản Sài Gòn Vĩnh Biệt của Nam Lộc. Bản nhạc Sài Gòn Vĩnh Biệt được mọi người biết đến nhiều có lẽ nhạc phẩm này ra đời sớm, khoảng đầu sau bảy lăm một hai năm, trong lúc đó, lòng người Việt Nam, nhất là những người di tản từ ba mươi tháng tư bảy lăm, luôn luôn khắc khoải trong lòng nỗi nhớ quê hương, mà Sài Gòn là biểu tượng một quê hương trong lòng mọi người, nên mất đi Sài Gòn, rời xa Sài Gòn, ai cũng tưởng tiếc, cũng nhớ về. Kể cả những người đi ở tù cộng sản như chúng tôi, khi nghe bản Vĩnh Biệt Sài Gòn (được đưa chui vào trại tù), chúng tôi nghe cũng thật buồn ngủi, cảm động (lúc đó tôi ở Long Khánh, có tin truyền miệng nhạc phẩm Vĩnh Biệt Sài Gòn là của một sĩ quan sư đoàn 5 bộ binh sáng tác). Đến khi qua Mỹ, tôi mới biết tác giả là Nam Lộc. Và theo tôi đánh giá về nghệ thuật, bản nhạc này lời rất giản dị, bình thường, ca từ không có gì mới lạ, có nhiều câu, suy cho kỹ thì phần ý của người di tản hay người vượt biên, ví dụ như câu *“bây giờ tôi như con thú hoang lạc đàn”*, sao lại là *“con thú hoang”*? Nếu như vậy thì đất nước Việt Nam Cộng Hòa trước bảy lăm và những người sống trong đất nước đó là đàn thú hoang sao?. Và sau đó có những câu như *“Sài Gòn ơi ta xin hứa là ta sẽ về.”* Sao đã vĩnh biệt rồi, như theo đề tựa, vĩnh biệt là không bao giờ gặp lại, mà sao hứa sẽ trở về? Cho nên, bản nhạc này được nhiều người nghe là do tâm trạng thương nhớ Sài Gòn có sẵn trong lòng, chứ không phải là bản nhạc hay.

Nguyễn Đình Toàn sáng tác nhạc rất nhiều, sau khi ra hải ngoại ông đã cho ra mắt 2 CD, đó là: Hiên Cúc Vàng với chỉ một giọng ca Khánh Ly, và Tình Ca Việt Nam với Duy Trác, Khánh Ly, Sĩ Phú, Thái Thanh, Võ Anh Tuấn, Lệ Thu.

Nhạc Nguyễn Đình Toàn mang hơi hám của một người lưu vong luôn luôn nhớ về những kỷ niệm cũ, một hoài niệm không rời với hồi ức, thường buồn hơn vui, đã đưa người nghe vào một không gian âm thanh sâu lắng, không sôi nổi xáo động, nó trầm lắng, dịu dàng, nên lớp người cũ đã sống trước bảy lăm ở miền Nam rất thích nghe.

Từ Giờ Ra Chơi đến Áo Mơ Phai

Truyện Giờ Ra Chơi của Nguyễn Đình Toàn do nhà xuất bản Nguyễn Đình Vượng in năm 1970. Tôi mua quyển truyện này tại một tiệm sách ở khu Hòa Bình trong một chủ nhật đi phép. Đòi SVSQ/CTCT ngày phép thường ra bát phở Đà Lạt, sau khi đã vào tiệm tắm nước nóng tắm để rũ sạch bụi đồ quân trường, sau đó đi ăn phở Bằng hay vào quán Tùng uống cà phê hay ra bờ Hồ Xuân Hương vào Thủy Tạ ăn kem. Nhưng tôi thì hay đi loanh quanh mấy tiệm sách để tìm mua những tác phẩm mới xuất bản của các nhà văn mình yêu thích. Thời điểm đó, truyện dài Giờ Ra Chơi của Nguyễn Đình Toàn mới phát hành nên tôi nhìn thấy là chớp mua ngay.

Giờ Ra Chơi kể lại mối tình của cô gái học trò Đà Lạt tên Thục và tình yêu của tuổi mới lớn của Thục. Truyện nhẹ nhàng êm dịu, thơ mộng như trời mây non nước xứ Đà Lạt. Lúc này tôi có một người bạn gái là một cô học trò trường Hồng Đức, Đà Nẵng, tôi liền mua thêm một cuốn gởi về tặng cô gái và tả tình tả cảnh Đà Lạt, cũng như mối tình đẹp của cô học trò tên Thục trong truyện. Tôi cố rủ người bạn gái lên Đà Lạt học trường Chính Trị Kinh Doanh để được gần tôi, cuối cùng cô gái nghe lời “dụ dỗ” của tôi mà lên Đà Lạt theo học. Rất tiếc là khi cô lên Đà Lạt thì tôi cũng xong hai năm thụ huấn. Tôi đổi đi xa nên mối tình cũng bay theo sương khói.

Áo Mơ Phai, tập truyện dài của Nguyễn Đình Toàn đăng “*phoidotông*” ở Nhật Báo Tiền Tuyến, được nhiều người đón nhận, theo dõi say mê từng ngày. Sau này in thành sách và được giải văn chương toàn quốc năm 1972.

Truyện Áo Mơ Phai kể lại những mối tình thơ mộng ở Hà Nội trước ngày di cư năm 1954, khi Hà Nội còn là ngàn năm văn vật đất Thăng Long, cùng với một Hà Nội thơ mộng trữ tình là sự dửng dưng, ra đi hay ở lại của những người Hà Nội trong giai đoạn lịch sử năm 1954, chia đôi đất nước.

Chúng hãy đọc một đoạn ngắn trong Áo Mơ Phai khi tác giả tả những cái đáng yêu của Hà Nội:

“Những tiếng động nhỏ ấy, những hương vị mờ nhạt ngửi thấy, cây cối trong mùa mưa, phần hương của người quen thuộc, những món ăn, thức uống, những câu thơ, những bài hát, Hà Nội giống như một cái chuông và những tiếng kêu ấy là những cách khua động, người ta tự gõ vào trí tưởng mình, tự xé lòng mình, để nhẹ bớt nỗi nhớ mong, ám ảnh của Hà Nội, Hà Nội đã biến thành khuôn mặt người tình đầu tiên, khi người ta ghé môi hôn thì cũng là lúc cái hình ảnh ấy khắc sâu vào tâm khảm. Những khu phố dịu dàng dưới sương đêm, sáng cái ánh sáng của vàng trắng lúc nào cũng giống như, trắng khi còn thơ ấu, và những cơn gió nhẹ thổi trên các lối đi, thổi lên các cành cây, chẳng khác những hơi thở nồng nàn tình ái, người ta không thể biết rõ cái vẻ dịu dàng của Hà Nội được tẩm đẫm nhan sắc, dáng vẻ của những người đàn bà, những cô gái Hà Nội, hay chính những người này thừa hưởng cái không khí êm đềm đó, những trận gió mang đầy hơi phù sa của sông Hồng, mùi cỏ của con đê Yên Phụ, mùi rượu ngang, rêu phong của những mái nhà cũ kỹ, của những bức tường thành của ngày Hà Nội bị xâm chiếm xa xưa, của các xưởng máy, của hoa đào, hoa sấu, sắc đỏ của những bông gạo vừa tàn rụng hết trong ngày hè với muôn ngàn tiếng chim kêu hót...”

Nguyễn Đình Toàn đã hiến cho đời những tác phẩm hay, với riêng với tôi, tác phẩm của Nguyễn Đình Toàn đã theo bước chân thời gian của cuộc đời đeo đuổi tôi, qua những cuộc tình học trò, sinh viên, thơ mộng, dịu êm. Còn ngoài đời, tôi chỉ gặp ông đâu có hai, ba lần gì đó, cũng chẳng được dịp nói chuyện lâu, nhưng trong lòng tôi, lúc nào cũng mến mộ Nguyễn Đình Toàn.

Rất cảm ơn nhà văn, nhà thơ, nhạc sĩ Nguyễn Đình Toàn.

Trần Yên Hoà

Nguồn : [Việt Báo](#)

www.vietnamvanhien.org

